

คุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

The Virtue for Being Kalyanamitta of Administrators in the Public Higher Education Institute

มาศโมฬี จิตวิริยธรรม¹

ประเสริฐ อินทร์รักษ์²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบคุณธรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ วิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย การศึกษาพรรณนาของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทราบคุณธรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตร ด้วยวิธีการ Delphi และการยืนยันผลที่ได้จากเทคนิค Delphi โดยการใช้เทคนิค Ethnographic Futures Research (EFR) กลุ่มตัวอย่างเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเสนอแนะที่เห็นพ้องกันหรือสโนว์บอลเทคนิค (Snowball technique) จากผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา และผู้ดำรงตำแหน่งบริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จากนั้นก็ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติพื้นฐาน ทำให้ได้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 30 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างและแบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการ Delphi ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ฐานนิยม (Mode) มัชฌิมฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอเตอร์ (Interquartile Range) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับผลที่ได้จากการ EFR

ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมแต่ละประการสามารถส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรได้ทุกข้อ ไม่มีคุณธรรมใดส่งเสริมคุณสมบัติเพียงข้อใดข้อหนึ่งเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันจะเป็นผู้มีความสมบัติของความเป็นกัลยาณมิตรแต่ละข้อได้ ก็ต้องอาศัยคุณธรรมหลายประการมาสนับสนุนให้เกิดคุณสมบัตินั้นๆ ขึ้น คุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรทั้ง 7 ประการจะเกิดได้ ต้องอาศัยคุณธรรมหลักคือ เทวธรรม 2 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 พละ 5 อริยวัชค 5 การไม่มีอคติ 4 สัมปรีชธรรม 7 ศีล สุตตะ ขันติ โสรัจจะ รวมถึงหลักการพูด และวิธีการสอนที่ดี ซึ่งคุณธรรมทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้ว จำเป็นต้องมาพร้อมกันจึงจะเกิดผลอย่างสมบูรณ์

Abstract

The purposes of this research were to find moral that promote Kallayanamitta. The research comprised of 3 phases as follows: 1) Analytical study to set the conceptual framework 2) Vision of experts to determine who merits a promotion features Kallayanamitta by Delphi technique and 3) Confirmation of a model by Ethnographic Futures Research (EFR). The samples were 30 experts about Buddhism and The Administrator in the Government's Higher Educational Institution. They were acquired via snowball technique and purposive sampling. The data collected by using the unstructured interview and the opinionnaires. The data from Delphi Technique was analyzed by Frequency Median Mode and Interquartile Range (I.R.)) with SPSS for Windows version 16.0 The EFR's data was analyzed by Content Analysis.

¹ นักศึกษาปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

It was found that each moral promotes every Kallayanamitta's qualifications. Not just one moral promotes the qualification only. At the same time, each qualification of a Kallayanamitta requires a number of morals to support. The seven qualifications of Kallayanamitta will occur by provided that there are Lokapala-dhamma (virtues that protect the world), Brahmavihara (sublime states of mind), Sangahavattu (virtues making for group integration and leadership), Bala (power), Ariya vaddhi (development of civilized or a righteous man), Agati (wrong course of behaviour, prejudice), Sappurisa-dhamma (virtues of a gentleman), Sila (rules of morality), Suta (learning), Khanti (forbearance), Soracca (modesty), Principle of speaking and Principle of teaching. All of them need to come together to enable fully effectiveness.

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การดำรงอยู่และการดำเนินไปของชีวิต จึงต้องพึ่งพิงอิงอาศัยซึ่งกันเสมอ ความมีเพื่อนที่ดีหรือกัลยาณมิตร จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากความเป็นกัลยาณมิตร นับเป็นปัจจัยหลักภายนอกที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของคนในสังคม และเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความรัก สามัคคี ในการที่จะนำทีม หรือองค์กรไปสู่ความสำเร็จ แต่องค์กรจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ปัจจัยที่สำคัญมากประการหนึ่งคือ ผู้บริหาร หากผู้บริหารขาดศิลปะในการบริหาร ย่อมก่อให้เกิดปัญหาได้ เพราะนอกจากการบริหารงานแล้ว ยังต้องบริหารคน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กรอีกด้วย

ผู้บริหารจึงมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จ หรือล้มเหลวขององค์กร เนื่องจากในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มนั้น พฤติกรรมของคนหนึ่งมักมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนหนึ่ง โดยเฉพาะพฤติกรรมของผู้บริหารต่อผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี มีการบริหารคนด้วยความเป็นมิตร จะส่งผลต่อบรรยากาศองค์กรให้มีความความสมัคสามัคคี มีความเข้าใจอันดี มีความเชื่อมั่น และที่สำคัญคือ รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และมีความเห็นว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ซึ่งก่อให้เกิดความรัก สรทราผูกพัน และภาคภูมิใจในองค์กร ฉะนั้น การสร้างให้มีบรรยากาศขององค์กรที่ดี จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่บุคคลในองค์กร

ในคำสอนของพระพุทธศาสนา กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมไว้ว่า มีทั้งที่เป็นมนุษย์และธรรมชาติ เนื่องจากการมีมิตรดี

นับเป็นสิ่งแวดล้อมด้านชีวิตสัมพันธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม หมายถึง การสัมผัสสัมพันธ์ การให้ความหมาย และตีค่า จนปรากฏออกมาในรูปของความคิด แล้วนำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมในที่สุด ฉะนั้น สำหรับระบบการศึกษาตามหลักการของพระพุทธศาสนาแล้ว ความเห็นที่ถูกต้อง หรือ “สัมมาทิฐิ” นับเป็นองค์ประกอบสำคัญ ในฐานะที่จะเป็นเข็มทิศของชีวิต เป็นจุดเริ่มต้นหรือขั้นเริ่มแรกของการศึกษาชีวิต เพื่อให้รู้จักชีวิตและวิธีการใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง จนพัฒนาไปสู่ความพ้นจากทุกข์ในที่สุด ดังนั้น การสร้างเสริมสัมมาทิฐิจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ 2 อย่างนี้ คือ การโฆษณาแด่บุคคลอื่น 1 โยนิโสมนสิการ 1 (กรมการศาสนา, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 12. 2514 : 98)

ทั้งนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายถึงความหมายของคำว่าปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการไว้ว่า ปรโตโฆสะ หรือ เสี่ยงจากผู้อื่น คือ การกระเด็นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอน แนะนำการถ่ายทอด บอกเล่า อธิบาย การเรียนรู้จากผู้อื่น ในที่นี้หมายถึงเฉพาะส่วนที่ดีงามถูกต้อง เฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังธรรม ความรู้ หรือคำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร นับเป็นองค์ประกอบฝ่ายภายนอก ได้แก่ปัจจัยทางสังคม อาจเรียกง่าย ๆ ว่า วิธีการแห่งศรัทธา ในขณะที่โยนิโสมนสิการ หรือ การทำในใจโดยแบบคายเป็นการใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โดยมองตามที่ตั้ง

นั้นๆ มันเป็นเรื่องของมัน มองให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยค้นหา อุปาทานของตนเข้าจับ นับเป็นองค์ประกอบฝ่ายภายใน ได้แก่ปัจจัยภายในตัวบุคคล อาจเรียกง่าย ๆ ว่าวิธีการแห่งปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538 : 621)

จากนิยามข้างต้น ทำให้เราได้ทราบว่ ความหมายที่แท้จริงของกัลยาณมิตร มิได้หมายถึงเพื่อนที่ดีอย่างในความหมายสามัญเท่านั้น แต่หมายถึงบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกร่องทางหรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นในการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้องอีกด้วย บุคคลผู้มีความเป็นกัลยาณมิตร จึงนับเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่สำคัญที่สุด ในการพัฒนาสติปัญญา ที่คอยช่วยเหลือ แนะนำ ตักเตือนเพื่อนมนุษย์ด้วยกันไม่ให้ประมาท อันเป็นเหตุให้สังคมดีขึ้น เจริญขึ้นได้ เป็นปัจจัยให้บุคคลสำเร็จเป็นกัลยาณชน หรือเป็นพลเมืองดี ดังที่สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสโภ) ได้กล่าวเปรียบเทียบกับชีวิต การดำเนินชีวิต และอิทธิพลของกัลยาณมิตรไว้อย่างชัดเจนและน่าฟังว่า อย่าลืมว่า มนุษย์เราเกิดมาโชคดี เพราะการเกิดมาแต่ละคนได้รถยนต์มาคนละคัน สรีระร่างกายนี้ มีร่างกายเป็นเรือนรถ มีจิตใจเป็นเครื่องยนต์ มีกุศลที่เคยสร้างมาเป็นน้ำมัน มีสติเป็นไซเฟอร์จับรถ รถคันนี้ขับขึ้นไปนิพพานได้ แต่ต้องมีแผนที่ มีถนน หรือมีคนคอยบอกทางที่ดี ซึ่งแผนที่ ถนน คนบอกทางคือกัลยาณมิตรที่ดีทางสิ่งแวดล้อมและสังคม นั่นเอง (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสโภ), 2543 : 13)

สถาบันอุดมศึกษา นับเป็นสถาบันหลักในการจัดการศึกษา เป็นแหล่งหลอมในการสร้างคนให้เป็นผู้มีความเป็นกัลยาณมิตร เนื่องจากคนส่วนใหญ่ ใช้เวลาไม่น้อยรับการหล่อหลอมจากสถาบันอุดมศึกษา ระบบการศึกษาปัจจุบันที่มุ่งแต่จะผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เป็นคนเก่งสามารถปฏิบัติงานได้ตามความต้องการของตลาด ทำให้เขามีอาชีพ เป็นเพียงการตอบสนองเฉพาะความต้องการมีชีวิตรอด แต่ไม่ได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ ไม่ได้ทำให้มนุษย์รู้ว่า อะไรคือความจริงของชีวิต อะไรคือ

สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และอะไรคือเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิต มีผลให้บัณฑิตที่จบมาจำนวนไม่น้อย ไม่สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และมักเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกต้อง เมื่อมีความไม่สมหวังในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการใช้ยาเสพติด การทำร้ายตนเอง และบุคคลรอบข้าง หรือแม้ถึงขั้นฆ่าตัวตาย ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ทุกวัน ตามหน้าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หรือวิทยุ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนของความไม่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน แม้กระทั่งกับตนเองของคนในสังคม ดังนั้น หากจะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ต้องจัดการศึกษาเสียใหม่ โดยให้การศึกษาที่เน้นอานวยประโยชน์ที่แท้แก่ชีวิต ซึ่งหมายความว่า แนวคิดทางการจัดการศึกษาต้องเปลี่ยน เปลี่ยนไปสู่การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับมิติทางจิตวิญญาณให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการสร้างระบบการศึกษาใหม่ ที่สามารถลดความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นตัวสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาและความยุ่งยากทั้งมวล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ นับเป็นภาระหลักของสถาบันการศึกษาในระดับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา ที่จะวางเข็มทิศให้สถาบันการศึกษาของตน มีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตชนิดใดให้แก่สังคม ซึ่งแน่นอนว่าการที่จะสร้างคนให้มีความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรต่อกัน ไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องอาศัยความอดทนอย่างสูง เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลายาวนาน และวิธีการที่ซับซ้อน จึงต้องอาศัยความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารเป็นหลัก เพราะหากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมให้มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และทำตนเป็นตัวอย่างแล้ว ย่อมเป็นแบบในการปฏิบัติของผู้ได้บังคับบัญชา อันจะส่งผลให้สังคมนั้นกลายเป็นสังคมแห่งกัลยาณมิตรได้ในที่สุด

งานวิจัยเรื่อง “คุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ” นี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะประโยชน์ให้สถาบันอุดมศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกระบวนการพัฒนาผู้บริหาร เพื่อให้เป็นผู้มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทราบคุณธรรมที่ส่งเสริมความเป็นกัลยาณมิตร
ของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

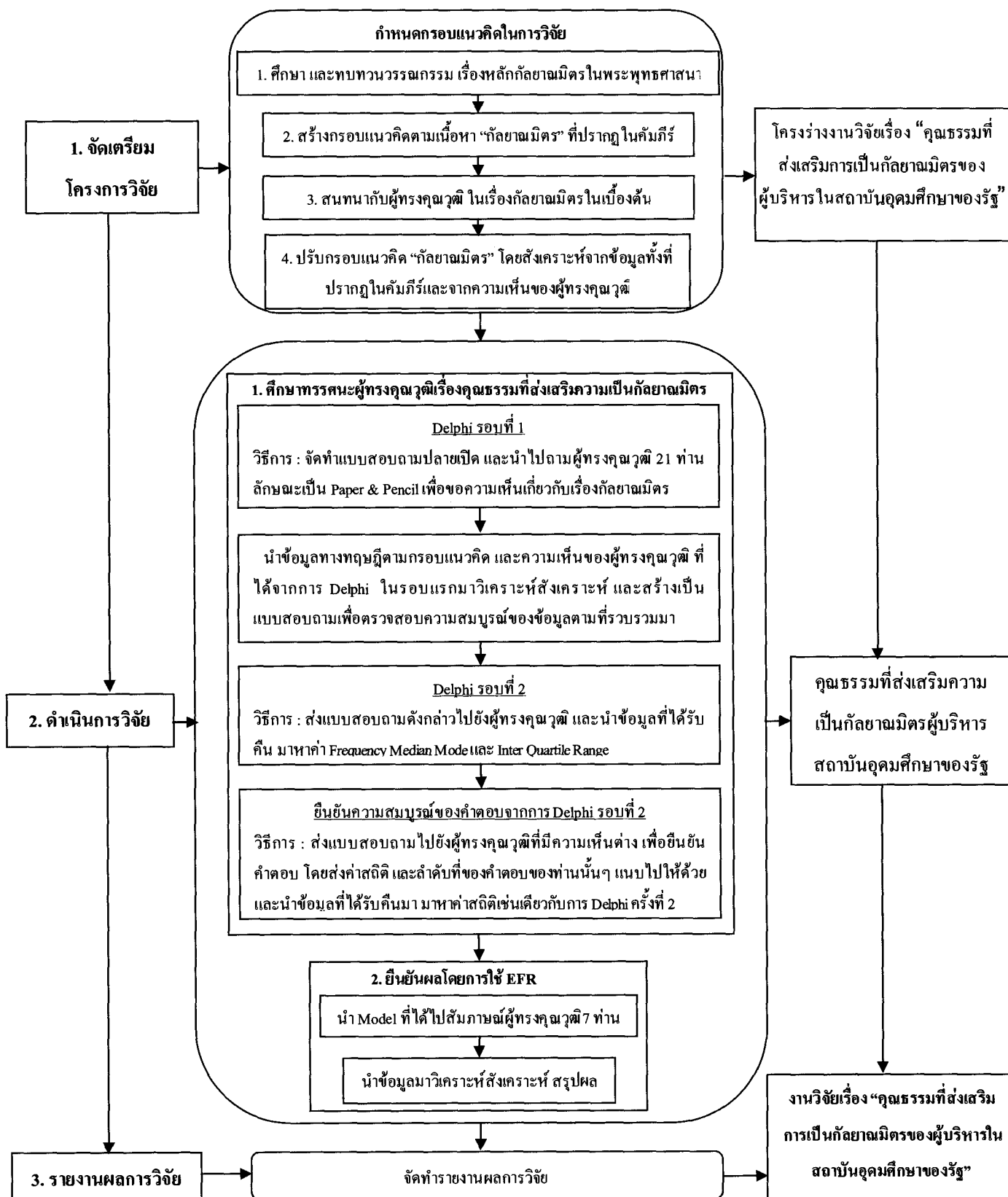
วิธีการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ
บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการ
ดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย เป็น
ขั้นตอนการศึกษา ทบทวนวรรณกรรมเรื่อง “กัลยาณมิตร” จาก
เอกสารไม่ว่าจะระดับปฐมภูมิ อันได้แก่ พระไตรปิฎก หรือ
จากพระอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส ซึ่งนับเป็น
วรรณกรรมระดับทุติยภูมิ รวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กับคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความเป็นกัลยาณมิตร
ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งในแง่วิธีการสร้างเครื่องมือใน
การวิจัย อันได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามความเห็น
(Opinionnaire) รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์
เนื้อหา (Content Analysis) การใช้เทคนิคเดลฟิ (Delphi
Technique) และเทคนิค Ethnographic Futures Research
(EFR) รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหากรอบแนวคิด
เบื้องต้นเกี่ยวกับกัลยาณมิตร สำหรับการนำมากำหนดกรอบ
และหมวดหมู่สำหรับการเขียนงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย
นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาตั้งเป็นกระทู้คำถาม ซึ่งมี
ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ส่งไปยังผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 21
ท่าน เพื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกัลยาณมิตร นับเป็นการ
Delphi ครั้งที่ 1 จากนั้น ผู้วิจัยจะได้รวบรวมและวิเคราะห์
ข้อมูล เพื่อกำหนดเป็นประเด็นคำถาม โดยวิเคราะห์จาก
ทฤษฎีในระดับปฐมภูมิ อันได้แก่ พระไตรปิฎก ส่วนใน
ระดับทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และ
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้
จากการ Delphi ครั้งที่ 1 มาสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับการ
Delphi ครั้งที่ 2

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะใช้
เครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น รวมจำนวน 3 ชิ้น อันได้แก่
แบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟิ (Delphi Technique)
2 ชิ้น คือ แบบสอบถามสำหรับ Delphi ครั้งที่ 1 เป็น
แบบสอบถามปลายเปิด ส่วนแบบสอบถามในการทำ Delphi
ครั้งต่อไป เป็นแบบสอบถามปลายปิด ผสมกับส่วนที่ให้
ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นเพิ่มเติม ส่วนเครื่องมือชิ้นที่ 3 เป็น
แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะเป็น Model ที่
แสดงปัจจัยความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหาร
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งใช้สำหรับเทคนิค EFR
(Ethnographic Futures Research) โดยสามารถสรุปเป็น
ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยได้ดังแผนภาพแสดงในหน้า
ถัดไป

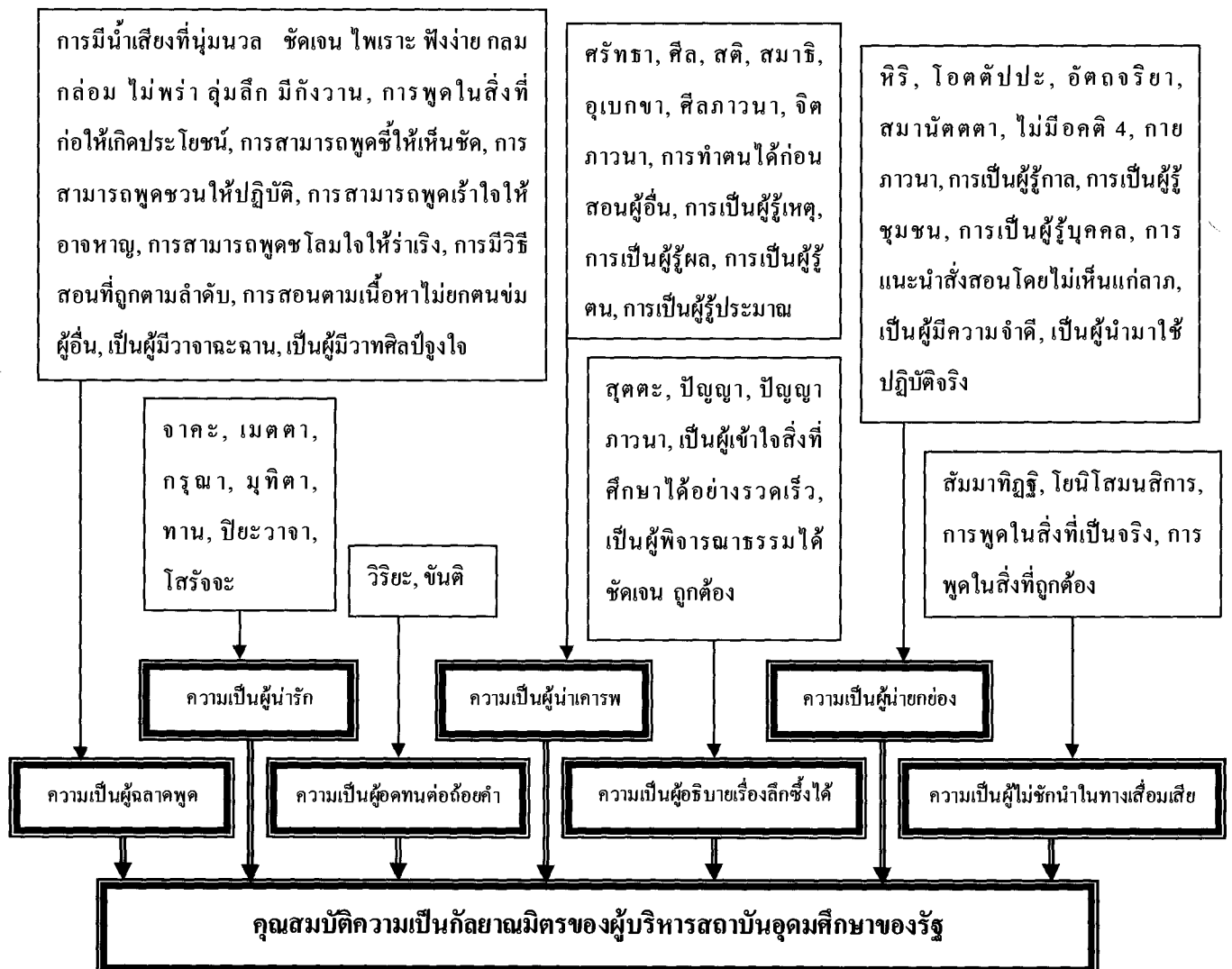
ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย เรื่อง ความเป็นกัลยาณมิตรของ
ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ขั้นตอนที่ 3 รายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนการจัดทำ รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

ผลการศึกษา

ในส่วนของขั้นตอน Delphi ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านได้ให้ความเห็นที่เกี่ยวกับเรื่องลักษณะนิมิตรไว้หลายแง่มุม ทั้งในแง่มุมที่ต่างกันและเหมือนกัน แต่โดยภาพรวมแล้วเห็นตรงกันว่า คุณธรรมในทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบูรณาการ เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน จึงเป็นการยากที่จะ

แยกว่าคุณธรรมข้อใดสนับสนุนคุณสมบัติความเป็นลักษณะนิมิตรข้อใดโดยเฉพาะ เนื่องจากคุณธรรมแต่ละข้อสามารถส่งเสริมให้เกิดคุณสมบัติความเป็นลักษณะนิมิตรได้หลายข้อ และคุณสมบัติความเป็นลักษณะนิมิตรแต่ละข้อต้องอาศัยคุณธรรมความเป็นลักษณะนิมิตรหลายข้อ จึงจะเกิดคุณสมบัติดังกล่าวได้ แต่เมื่อจัดกลุ่มตามความถี่ของผลการ Delphi พบว่า สามารถจำแนกคุณธรรมตามคุณสมบัติความเป็นลักษณะนิมิตร ดังนี้

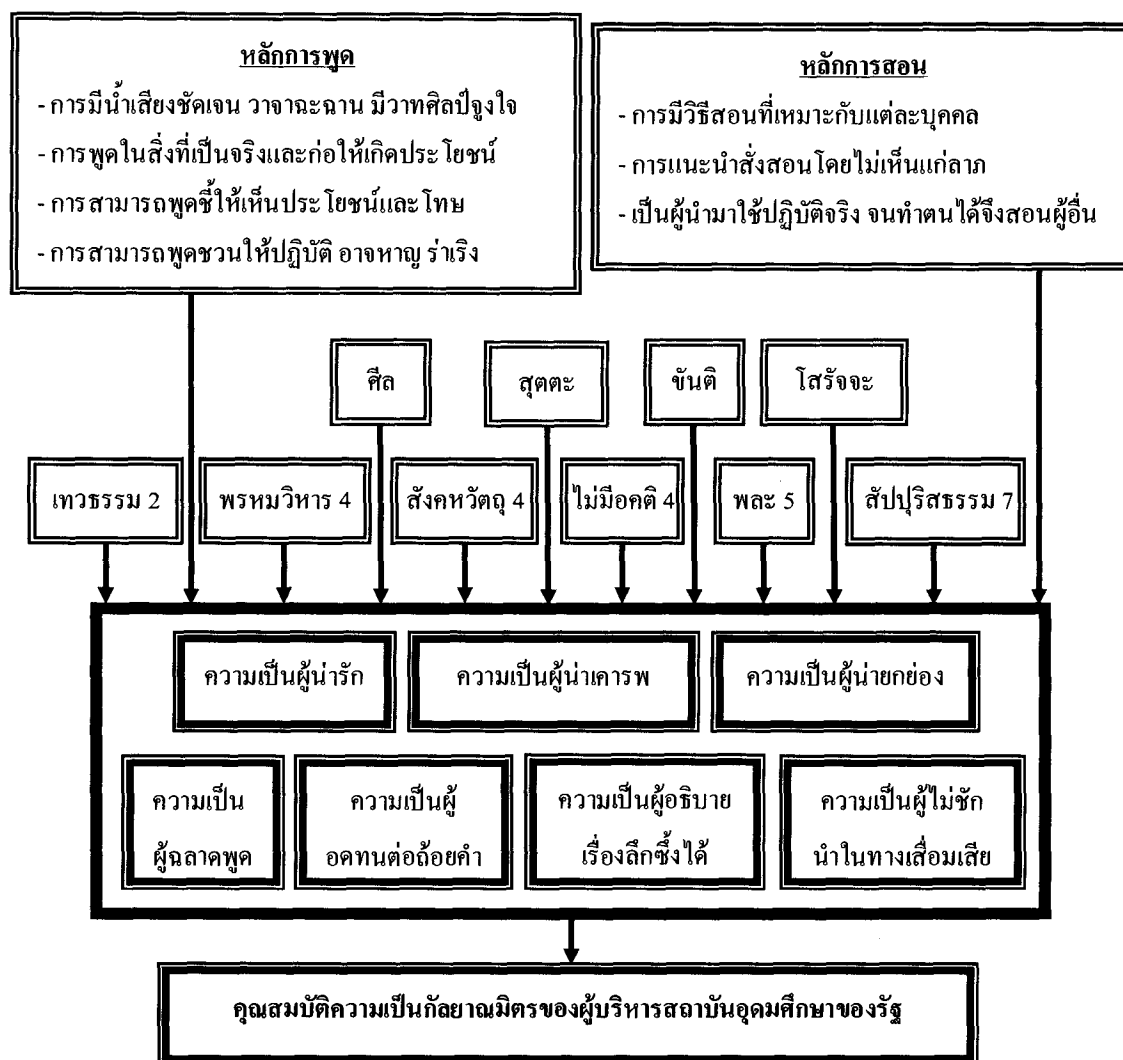
คุณธรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นลักษณะนิมิตรสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จากการ Delphi

สำหรับผลการ EFR พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าคุณธรรมทั้ง 52 ข้อ มีความเหมาะสมกับบริบทความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ความถูกต้องเชิงทฤษฎี และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการในการนำไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเป็นประโยชน์ต่อการจัดการในการนำไปใช้นั้น ทุกท่านมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า หากองค์กรมีการนำไปใช้จะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามในด้านความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป เพราะสถาบันอุดมศึกษามีบริบทที่ต่างกัน ฉะนั้นการจะเน้นลงไปที่คุณธรรมข้อใด ก็ต้องแล้วแต่ว่า สถาบันอุดมศึกษานั้นต้องการให้สถาบันของตนเด่นในเรื่องใด เช่น ต้องการให้เป็นมหาวิทยาลัยวิจัย หรือเป็นมหาวิทยาลัยชุมชน เป็นต้น

ในส่วนของคุณถูกต้องเชิงทฤษฎีนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า แม้จะยอมรับว่าธรรมะทุกข้อจะมีเนื้อหาถูกต้องในเชิงทฤษฎี แต่ก็ไม่ควรแยกข้อธรรมออกจากกัน เพราะธรรมะในทางพระพุทธศาสนา ในแต่ละองค์ธรรมมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งเดียวกัน เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน คือมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงในลักษณะเป็นเหตุปัจจัยต่อกัน จะตัดเป็นท่อนๆ แล้วจับมาใส่ในข้อที่ต้องการ

แต่ต้องประกอบกันให้ครบทุกองค์ จึงประสบความสำเร็จได้เหมือนการกินยาชุด ต้องกินให้ครบจึงก่อให้เกิดผลได้

จึงสรุปได้ว่า การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ต้องอาศัยทั้งเมตตาและปัญญา คือ ต้องมีไมตรีหรือมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ซึ่งผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความเป็นกัลยาณมิตรนั้น ต้องเป็นบุคคลที่เอ็นดูที่รักของเราและเขาก็รักเราด้วย ซึ่งการที่จะเป็นที่รักของใครได้ ต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติของความหนักแน่น เป็นผู้ได้รับการอบรมสั่งสอนมาดี พุทธด้วยเหตุผล และสามารถชักจูงผู้อื่นให้เชื่อถือได้ บนพื้นฐานของการไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย และเมื่อพูดคุยเรื่องที่ยากก็สามารถอธิบายเรื่องยากๆ ให้เข้าใจได้โดยง่าย มีความอดทนต่อถ้อยคำ ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ โกรธง่าย ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานี้ เป็นสิ่งที่ผู้บังคับบัญชาควรมีเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ที่จะนำไปประพฤติดำต่อไป การเป็นกัลยาณมิตรย่อมหมายรวมถึงการรู้จักปรับปรุงบุคลิกภาพ การมีคุณธรรมให้ผู้อื่นนับถือ การสร้างความเข้าใจให้ผู้ร่วมสถาบัน และการไม่นำองค์กรไปสู่ปัญหา แต่มุ่งจะสร้างประโยชน์ให้องค์กร และสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ก็ต้องมองไปที่ระบบการศึกษา เมื่อเปรียบการศึกษาเหมือนต้นไม้ ก็ต้องอาศัยคุณธรรมต่างๆ เพื่อให้ระบบการศึกษามีความเติบโต โดยสามารถสรุปผลการวิจัยข้างต้นมาเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

คุณธรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จากการ EFR

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผล งานวิจัย เรื่อง คุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบคุณธรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐนั้น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลใน 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ในเรื่องของความสำคัญของกัลยาณมิตรนั้น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาจากคัมภีร์ หรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องใดๆ หรือแม้แต่ความเห็นของ

ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ต่างมีทรรศนะไปในทางเดียวกันว่า กัลยาณมิตรเป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมากในทุกแง่มุมของชีวิต เมื่อมองเจาะจงลงในมุมมองของผู้บริหารก็พบว่า ความเป็นกัลยาณมิตรมีความสำคัญกับบรรยากาศขององค์กรอย่างมาก ความสำคัญของกัลยาณมิตรในการดำเนินชีวิตว่า เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จทั้งคดีโลก คดีธรรม แต่การที่บุคคลดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องได้ ต้องเริ่มจากการมีศรัทธาที่ถูกต้อง และศรัทธาที่ถูกต้องจะเกิดได้ก็โดยอาศัยกัลยาณมิตร เพราะมีกัลยาณมิตรจึงมีอิทธิพลต่อจิตใจให้เกิดศรัทธา

ประเด็นที่สอง ผลของพฤติกรรมภายนอกต่อคนรอบข้าง ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีทรรศนะว่า พฤติกรรมภายนอกเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นตัวดึงดูดให้มีบุคคลเข้ามาคบหาก่อน คุณธรรมภายในจึงมีโอกาสแสดงตัวออกมาเป็นสิ่งที่ผูกมัดใจให้มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประเด็นสุดท้าย เป็นประเด็นที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการตอบคำถามงานวิจัยที่ต้องการทราบว่า คุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรแต่ละข้อ ต้องอาศัยคุณธรรมใดเป็นตัวส่งเสริมให้เกิดบ้าง สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบทั้งในแง่ของคัมภีร์ และจากทรรศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ผู้วิจัยเห็นได้ชัดว่า ในการดำเนินชีวิตประจำวันระดับของโลกียธรรม ต้องอาศัยหลักธรรมแทบจะทั้งหมดในคำสอนที่มีอยู่ ไม่สามารถดึงเอาคุณธรรมข้อใดข้อหนึ่งมาใช้เพียงใดก็ได้ เนื่องจากคำสอนในพระพุทธศาสนามีลักษณะพิเศษตรงที่มีความเกี่ยวโยงเชื่อมร้อย ต่างอิงอาศัยกัน ไม่สามารถแยกส่วนได้ ฉะนั้น การจะปฏิบัติคุณธรรมข้อหนึ่งข้อใดเพียงข้อเดียว ย่อมไม่ทำให้ประสบความสำเร็จได้ เพราะในขณะที่คุณธรรมข้อหนึ่ง ต้องอิงอาศัยคุณธรรมข้ออื่นๆ เพื่อให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ แต่ขณะเดียวกัน คุณธรรมข้ออื่นๆ ก็เป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้คุณธรรมในข้ออื่นๆ บริบูรณ์ขึ้นเช่นกัน ฉะนั้น การที่จะกำหนดให้คุณธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ส่งเสริมให้เกิดคุณสมบัตินี้ความกัลยาณมิตรเพียงหนึ่งข้อ จึงเป็นไปได้ แต่คุณธรรมและคุณสมบัตินี้ความกัลยาณมิตร จะมีความสัมพันธ์ในลักษณะของการอิงอาศัยกันเกิดขึ้น เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน นั่นคือ คุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรแต่ละข้อ ต้องอาศัยคุณธรรมข้อใดจึงเกิดคุณสมบัตินั้นๆ ได้ ในขณะที่คุณธรรมแต่ละข้อก็สามารถส่งเสริมให้เกิดคุณสมบัตินี้ความกัลยาณมิตรได้มากกว่า 1 คุณสมบัติ เช่น ปัญญาเป็นคุณธรรมที่ต้องมีในคุณสมบัตินี้ความกัลยาณมิตรทุกข้อ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาจึงนับได้ว่าเป็นพื้นฐานหลักที่จะทำให้คุณธรรมอื่นเจริญงอกงามอย่างถูกต้องสมบูรณ์ได้ ดังจะเห็นได้ว่าคุณธรรมทุกหมวดจะต้องมีปัญหาประกอบด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นพะละ 5 ซึ่งประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา อริยวัฑฒ 5

ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา หรือพรหมวิหาร 4 ที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งแม้จะไม่มีคำว่าปัญญาโดยตรง แต่ในความเป็นจริงแล้ว อุเบกขานั้นแหละคือตัวปัญญา ที่จะทำให้คุณธรรม 3 ข้อแรกดำเนินไปอย่างถูกต้อง เพราะความเมตตา และความกรุณาที่ขาดปัญญาย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้ และหากไม่มีปัญญาในการมองสิ่งต่างๆ ย่อมไม่สามารถมีมุทิตาแก่ผู้อื่นได้ ทุกการกระทำจึงต้องมีปัญญาประกอบด้วยเสมอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้การบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีความแตกต่างไปตามปรัชญาและบริบทของสถานศึกษานั้นๆ แต่เพื่อให้เกิดการศึกษาเรื่องความเป็นกัลยาณมิตรนี้มีความชัดเจนสำหรับการนำไปปฏิบัติมากขึ้น ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาควรนำผลวิจัยครั้งนี้ไปพิจารณาประกอบการตัดสินใจในระดับนโยบาย เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางในการสร้างเสริมคุณธรรมที่ส่งเสริมความเป็นกัลยาณมิตรแก่นุคลากรระดับบริหาร

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ศึกษาความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. ศึกษาเปรียบเทียบความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. ศึกษาวิจัยในเชิงลึกเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารกับประสิทธิผลขององค์กร

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. เล่ม 12.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา. 2514.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. เล่ม 19.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา. 2514.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. เล่ม 11.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา. 2514.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. เล่ม 24.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา. 2514.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. เล่ม 25.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา. 2514.

เกรียงไกร บัวจันทร์อด, พระมหา. “การเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกัลยาณมิตรกับการบรรลุนิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.

ชนินฐา วิทยานูมาส. “การวิจัยแบบเดลฟาย : เทคนิคและปัญหาที่พบในการวิจัย.” ใน รวมบทความเกี่ยวกับการวิจัยการศึกษา. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์ 2531.

จุมพล พูนภักทธีวิน. “การวิจัยแบบ EDFR” ใน รวมบทความวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองการพิมพ์. 2530.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ:บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2546.

_____. พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2546.

พุทธทาสภิกขุ. การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมสาร จำกัด, 2539.

พริ้ม วุฑฒิชัย โม (ตะเนาว์),พระ. “การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2546.

รุ่งโรจน์ ธรรมบุญเมธี (ศิริพันธ์), พระมหา. “การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2552.

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาจ อาสโภ). การสร้างชาติตามพระประสงค์ของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2543.

วิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน),พระมหา. “ศึกษาเชิงกระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภัทโท)” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2543.

สง่า สุภโร (ณ ระนอง),พระมหา. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุเพื่อพัฒนาสังคมไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2536.

สันศักดิ์ จันทร์ทาทอง, พระมหา. “หลักคำสอนเรื่องอุเบกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.

Rahula W, Venerable. What the Buddha Taught. Thailand: Kuyusapha Press, 1998.